

Xan qızı Gülsənubərlə Tarzən Sadıqcanın Nağılı

İlyas Əfəndiyev

© İlyas Əfəndiyev. Sən ey böyük yaradan. 1997.

Üçüncü yay gecəsi idi ki, şəhərin sakitliyi içində xan qızı Gülsənubər tarda çalınan o muğamı eşidirdi. Və üçüncü yay gecəsi idi ki, Xan qızı Gülsənubərin yuxusu göyə çəkilməmişdi. O tar çalan oğlanın gözlərindəki qəribə ifadə ilə, çaldığı muğamın söylədiyi hekayət arasında ayrılmaz bir bənzərlik var idi. O hekayətin nədən ibarət olduğunu qız dərk eləyə bilmirdi. Lakin, hiss edirdi ki, bu nə isə uzaqlarda və uzaq zamanlarda olub getmiş bir hekayət idi. Bəs onda nə üçün o əhvalatı indi tarında hekayə edərkən oğlanın baxışları bu qədər pərişan, bu qədər əlacsız olurdu?

Qız onu da hiss edirdi ki, muğamın danışdığı o əhvalatda nəhayətsiz bir kədər, bəlkə də dünyada heç kəsin duya bilmədiyi bir nisgil var. Və indi bu cavan tarzən o pərişan, o nisgilli əhvalatı çaldığı muğamın gücü ilə hamıya nəql etmək istəyirdi. O qəmli əhvalatın sirri yəqin ki, bu oğlana aydın idi. Yoxsa, böyük Allahın onun gözlərinə bəxş etdiyi işıq muğamı çalmağa başladığı zaman birdən-birə bu qədər gözəl, bu qədər cazibədar, bu qədər dərin görünə bilməzdi.

Güllərin, çiçəklərin ətriylə dolu bu aylı gecənin nəhayətsizliyi harda, hansı yalçın qayalıqda isə qurtarırdı. Lakin cavan tarzənin gözlərindəki o işıqlı, anlaşılmaz muğamı çaldıqca həmi dərinləşir, həmi əsrarəngiz və qavranılmaz olurdu... Və qız, bütün bu düşüdüklərinin, hiss etdiklərinin boş bir xəyal olduğuna özünə nə qədər inandırmaq istəyirdisə, ürəyini o ələmdən qoparıb, o cavan tarzəni özündən uzaqlaşdırma bilmirdi...

Özü kimi gənc və gözəl bir qız olan freylina Fatimə xanım qapını açıb içəri girəndə onu açıq pəncərənin qabağında oturub aydınlıq içində olan bağçaya tamaşa eyləyən gördü. Bağça ağ, qırmızı, çəhrayı güllər ilə, sənubər gülün ətriylə dolu idi. Bağçada bülbüllər bir-birinə aman vermədən hey oxuyurdular. Əsli Kürdüstanlı olan məşhur Bağdad bəyin qızı gənc Fatimə xanım Xan qızı Gülsənubərə freylina olmaqdan savayı, həm də onun yaxın dostu və sirdaşı idi.

Fatimə Xan qızına baxıb:

—Xanım,—dedi,—gecdir, deyəsən quşların haray-həşiri səni yatmağa qoymur... həkimlər sənə deyib ki, həmişə vaxtında yatmaq lazımdır.

—Yata bilmirəm, Fatimə... O tarzəni görəndən bəri yuxum ərsə çəkilib, özümə gələ bilmirəm.

—Onu unut, xanım! Siz hara, tarzən hara... Nə olsun çox gözəldir?!

—Unuda bilmirəm onu... o toyda, o mənə baxanda, nə üçünsə diksindim. Elə bil nədənsə duruxdum. Elə bil tilsimə düşmüşəm... Gözlərinin tilsiminə...—deyə Xan qızı zarafatyana əlavə etdi. Lakin, bu zarafat onun gözəl çöhrəsində nə isə anlaşılmaz, həyəcanlı bir ifadəyə çevrildi.

Xan qızı soruşdu:

—Deyəsən o evlidir?

—Bəli, iki də qəşəng oğlu var...

—Nə tez evlənilib? Deyirdin iyirmi beş yaşı var... Böyük uşağı neçə yaşındadır?

—Böyüyü dörd, kiçiyi iki yaşında. Yaman çox istəyir oğlanlarını.

—Arvadı gözəldi?

—Demək olmaz ki, gözəldir... Ancaq çox yaraşığı gəlindi. Ucaboy, əsmər bənizli, qaraqaş-qaragöz... İnsafən, özü də çox qabiliyyətli, ağıyana gəlindi...

—Yaxşı... Yaxşı... Az təriflə, göz dəyər,—deyə Xan qızı freylinanın sözünü kəsdi və eyni anda da, özünün belə qısqanclığı özünə həqarət kimi göründü.

Xan qızı Gülsənubərin on səkkiz yaşı var idi. Evdə dərs deyən müəllimlər vasitəsi ilə qız fars və fransız dillərini öyrənmişdi. Atası rus mayoru Lisaneviçin on yeddi baş ailəsi ilə gülləbaran etdiyi İbrahim xanın yaxın qohumu idi. Xan çarizmə dərin kin bəslədiyi üçün uşaqlarının rus dilini də öyrənmələrinə əhəmiyyət verməmişdi.

Gülsənubər bir tərəfdən Firdovsinin, Hafizin, doğma Füzulinin, bir tərəfdən də Bayronun və Viktor Hüqonun əsərlərini oxuya-oxuya böyümüşdü. Allah ona, məhz sənubər gülü kimi bir həssaslıq vermişdi. Şuşa qalasının dağlarında, onun igidlərinin məşhur Cıdır düzündə, Xəzinə qayasının uçurumlarında çoxlu kəklik otu, yabanı nanə bitər, bağçalarda tabaq boyda iri qızılgüllər açardı. Qalanın havası bu otların, güllərin, çiçəklərin ətri ilə dolu olardı. Və elə bil ki, Xan qızı Gülsənubərin zərif, həssas gözəlliyi ilə bu ətirli dünya bir yaranmışdı. Elə bil ki, o rayihəli gözəlliklər bir-birini tamamlayırdı.

Hər bahar Şuşa qalasının Cıdır düzündə, “Ərimgəldi” deyilən yerdə axşamlar daş-qaş içində, zər-xara libaslarda gəzməyə çıxan qız-gəlinin gözəllikləri, Cıdır düzündə cıdır çıxan cavan igidlərin mindikləri qaragöz atların mərđanə yürüşü orda-burda oxunan muğam təsniflərində tərənnüm olunurdu... Və elə bil ki, bütün bunlar gənc qız Gülsənubərin həssas qəlbində, özünün də dərk etmədiyi, fərqi nə varmadığı səssiz, sözsüz mahnılara pay verirdi.

Ata-anasının ərköyün qızı olan Gülsənubər, ayları-illəri qayğısız, eyni zamanda fərqi nə varmadan şirin həyəcanlarla yola salaraq və sanki bilmədiyi nəyi isə gözləyərkən

böyüyürdü... Avropasayaq geyinərək açıq-azadə gəzir, kişilərdən yaşmanmırdı. Və heç kəs də bunu ona ayıb tutmurdu. Hamıya elə gəlirdi ki, bu gözəl Xan qızı elə belə də olmalıdır.

* * *

Tarzən Sadıqcan lap ilk çağlardan qızın ona qarşı biganə olmadığını hiss etmişdi. Lakin, əlbəttə, bu qədər gözəl Xan qızı adı bir tarzənlə bu qədər açıq maraqlamışdısa da, onun gənc izzət-nəfsini oxşamışdısa da, oğlan buna o qədər də əhəmiyyət verməmişdi. O çox gözəl qızların, gəlinlərin onunla maraqlandıqlarını, ona qarşı biganə olmadıqlarını görmüşdü. Xarici gözəlliyi və bütün dinləyiciləri valeh edən çalmaq qabiliyyəti onda özünə qarşı xüdpəsənd bir inam yaratmışdı. Digər tərəfdən də, o, artıq “evli kişi” idi. Hörmətli bir kişi olan atası altı il qabaq onu evləndirmişdi. Bu izdivac əhvalatı da çox sadə olmuşdu. Özünü kimi hörmətli dostunun qızı atasının çox xoşuna gəldiyindən bir gün arvadına dedi:

—Hacı dostumun qızı çox xoşuma gəlir... Özünü də Hacı kimi kişinin qızı... Onu Sadıqcana almaq istəyirəm, ağlın nə kəsir?

Arvadı dedi:

—Sən məndən çox yaşayacaqsan. Neçə vaxtdır mən özüm sənə demək istəyirdim... Hacımın qızı, Allah saxlasın, çox qabiliyyətli, mərifətli uşaqdır. Sadıq razılıq versəydi, Hacı ilə qohum olmaq mənim də ürəyimdən keçirdi. Qız həm də yar-yarışıqlıdır.

Ata dedi:

—Biz razı olandan sonra, o nə deyəcək?!

—Yox, ay kişi, sən deyən zaman deyil... Əyyam dəyişib. İndi oğlanlar-qızlar bir-birini yaxından görüb, sevib evlənmək istəyirlər. Özünü də ki, ola Sadıqcan kimi gözəl oğlan... Qızlar onun dərdindən ölür.

Ata dilxor oldu:

—Sən Allah, şit-şit danışma. Nə gözəl oğlanbazlıqdır... Deynən sənətini yaxşı bilən, ağı başında oğlandır, vəssalam.—Bir qədər susub sonra əlavə etdi:—Sən Sadıqcanın özünü ilə danış. Deynən mənim də məsləhətim belədi.

Və ana oğlu ilə danışdı:

—Ay bala,—dedi—şükür Allaha, toy vaxtdı. Yaşın iyirmiyə çatır. Ev-eşik, oğul-uşaq sahibi olmaq vaxtıdır. Atayın da fikri belədir...

Sadıqcan soruşdu:

—Atam nə deyir? Kimlərlə qohum olmaq istəyir?

Sadıqcan bilirdi ki, oğlunu evləndirmək üçün atasının gözaltısı olmasa, anası belə deməz.

Ana da oğlunun bu sualının mənasını başa düşərək dedi:

—Atan dostu Hacı ilə qohum olmaq istəyir. Qızından çox xoşu gəlir. İstəyir elçi getsin. Sənin cavabını gözləyir. Qızı toylarda görmüsən... Yaraşığı, qabiliyyətli cüvanəzəndi. Evlərinə gedəndə göz qoymuşam. Hacınin arvadı həddindən artıq kökdü, cəld tərpanən deyil. O gözəl xalılar döşənmiş otaqların o çiçək kimi tər-təmizliyi, səliqəsi var, qızın öhdəsindədi. Özü də savadlıdı. Neçə il evdə, mollalardan fars-türk dilində dərs alıbdı.—Bir qədər sükutdan sonra ana soruşdu:—Nə deyirsən? Atana nə deyim?

Oğlan dedi:

—Atam necə bilir, heylə də eyləsin...

Atası bütün şəhər əhlinin hörmət eylədiyi mötəbər bir kişi olduğu kimi, Sadıqcanın özünün də dünyada ən çox hörmət eylədiyi insan idi. Hələ indiyə qədər bir sözünü iki eyləməmişdi. Onun yanında heç saçını dəramamış, papiros çəkməmişdi. Heç bir zaman ondan gec yuxudan qalxmamışdı.

Atasının dostu, qızın atası Hacıya da Sadıqcanın böyük hörməti var idi. Qızı da toylarda, Cıdır düzündə, “Ərimgəldi”də qız-gəlin arasında görmüş və onun özünə qarşı bir hərəkəti nəzərindən qaçmamışdı. Bunun bir gizliyi yox idi ki, onu görən, onunla qarşılaşan qızlar oğlanın yaraşığı, gözəlliyi və misilsiz çalğısı qarşısında sanki özlərini itirirdilər. Ərəb qızlarına oxşayan o ucaboy, şirin, əsmər bənizli qız isə onun yanından elə keçirdi ki, elə bil bu heç qızları dəli eyləyən Sadıqcan deyil. Qız gözünün ucuyla da ona nəzər salmırdı. Bu hal o qızı oğlanın gözündə maraqlı edirdi, böyüyürdü. Bütün bunlara görə də Sadıqcanla o qız indiki qızlar-oğlanlar kimi bir-birilə görüşüb-gəzmədən, bir-biri ilə yaxından tanış olmadan evləndilər. Qalada o zamanın yüksək dəbiylə toyları oldu.

Atalar da, analar da onların ər-arvadlıq həyatından çox razı qalıb, övladlarının belə uğurlu izdivacı üçün böyük Allaha min təşəkkür elədilər.

* * *

İndi budur, altı ildir ki, onlar sözsüz-həkətsiz, davasız-şavasız əqli-səlimlə mehriban yaşayır, iki gözəl oğlanlarını böyüdürdülər.

Hacılar da, dizə qədər qarlı örtülü olan uzun qış gecələrində bir-birinə qonaq gedib “Şahnamə”dən, Sədinin məcaralı həyatından, qadınların günahlarını öyrənib yazmaq cəhdindən söhbətlər edirdilər. Və bütün bu aləm xan qızı Gülsənubərdən uzaq idi. Bu həyatın daxili aləmi ona məlum deyildi, onun üçün yox idi. O hətta tarzənin körpə balaları barədə də düşünmürdü. Sanki, bütün bunların onun məhəbbətinə dəxli yox idi. O da qarıb idi ki, əgər ona desəydilər ki, sən tarzənə aşıq olmusan, qız buna təəccüb edərdi. Çünki, o, tarzənə o qədər aludə olmuşdu ki, ona o qədər vurulmuşdu ki, bunu ifadə üçün tək-cə “eşq,” “məhəbbət” sözləri kifayət eyləməzdi.

Tarzənin bütən varlığı, gözəlliyi, çaldığı muğamlarla birləşərək qızı uzaq, anlaşılmaz hisslərlə dolu ələmlərə aparanda, qız nəhayətsiz bir şirinliklə hey onun gözlərinə tamaşa etmək və bu gözəllik içində yuxuya getmək istəyirdi... Şirin... əbədi yuxuya... Muğamın hər nidasında, hər cırıntısında özünü uzaq və məchul bir ələmdə görüb hiss edirdi. Bəzən “Min bir gecə” nağıllarında təsvir edilən tilsimli bir qalaçada oturub, ondan ayrı düşmüş sevgilisinin hicranını çəkir, bəzən qurquru bir səhrada Məcnun kimi gəzib, sevgilisini axtarır, bəzən dünyanın gözəl gülləri, çiçəklərilə dolu əsrarəngiz bir bağçada dolaşaraq, ondan ayrı düşmüş sevgilisinin həsrətilə göz yaşı tökür... Lakin, heç bir zaman o da Məcnun kimi sevgilisinə çata bilmir... Və nəhayət muğam qurtarır və qız təzədən real həyata qayıdaraq, nə olursa- olsun o, tarzəni görməyə can atırdı.

Və o, freylinası Fatiməyə dedi:

—Məni o tarzənlə tanış elə. Deyirsən, atası əminlə dostdu, özünüz də qonşusunuz.

Fatimə dedi:

—Yaxşı, xanım, tutaq ki, mən sizi tanış elədim, sonra?

—Sonrasına baxarıq.

Fatimə ciddi ifadə ilə:

—Xanım,—dedi,—sən o oğlana, o qədər bağlanmışsan ki, mən sizi tanış eləməyə qorxuram.

Gülsənubər zarafata saldı:

—Qorxma, bizim aramızda heç bir şey ola bilməz, mən haqq aşiqiyəm, o mənə toxunsa, od tutub yanar.

Sonra Freylinanı onları tanış etməyə razı salmaq üçün əlavə elədi:

—Ürəyinə başqa şey gəlməsin. Mən Xan qızıyam! Çox təsirli çaldığı üçün onunla tanış olmaq istəyirəm.

Və onlar axşam çağı Fatimə xanımgilin küçəyə baxan eyvanlarında oturub çay içdikləri zaman, gəlib öz darvazalarına dönən tarzəni görəndə Fatimə bərkdən dedi:

—Sadıq qağa, buyur çaya qonağımız ol, Gülsənubər xanım da sənənlə tanış olmaq istəyir.

Sadıqcan bir an ayaq saxlayıb, tərəddüd etdi. O, Gülsənubərin Xan qızı olduğunu bilirdi. Yalnız buna görə yox, ümumiyyətlə gənc dinləyicilərin sözünü yerə salmamağı adət etmişdi. Bu dəfə də Fatimə xanımgilin həyatına daxil olub, pilləkənləri qalxdı və qonaq otağından keçib qızlar əyləşən eyvana çıxdı. Və ayağa qalxaraq onu qarşılayan qızlar oturandan sonra özü də əyləşdi. Görünür Gülsənubər doğrudan da Allahın vəhy elədiyi haqq aşiqi idi. Ürəyi elə cırıpınırdı ki, qız özünü ələ ala bilmirdi. Fatimə qəfil ağarmış çöhrəsindən rəfiqəsinin keçirdiyi həyəcanı hiss edərək tarzənə dedi:

—Sadıq qağa, Gülsənubər xanım sənənin çalmağının vurğundur.

Tarzən sakit, hörmətkar ifadə ilə dedi:
—Minnətdaram. Allah Xan qızını xoşbəxt eləsin.

Elə bil ki, tarzənin bu sözləri Gülsənubərin əsəblərini birdən-birə sakitləşdirdi və o öz-özünə təəccüblə fikirləşdi: “Cavan oğlan mənə qoca kişilər kimi təşəkkür edir.”

Və qız indi tamam sakit ifadə ilə tarzənə dedi:
—Sizin çalmağınız çox xoşuma gəlir.

Oğlan cavab verdi:
—Ömrünüz uzun olsun, xanım. Sizin kimi nəcib insanlara xoş gəlmək biz tarzənlər üçün xoşbəxtlikdir.

Gülsənubər bu dəfə özünü saxlaya bilməyib gülümsəyərək zarafatyana dedi:
—Sizlər qoca kişilər kimi təşəkkür edirsiniz...

Tarzən də eyni təbəssümlə dedi:
—Sizə nisbətən, əlbəttə, qocayam, xanım. Bu gün-sabah oğlanlarımın gələcək xeyir işləri haqqında düşünməli olacağam.

Xan qızı dedi:
—Nə qayğıkeş atasız.

Tarzən dedi:
—Atalar üçün onlardan başqa nə var ki?!

Fatimə balaca stəkanda gətirdiyi çayı tarzənin qabağına qoyaraq dedi:
—O barədə Sadıqcan qağama heç kəs çatmaz. Oğlanları atalarını görəndə quş kimi hərəsi bir çiyinə qonur.

Gülsənubər qərribə bir daxili gərginliklə Sadıqcana dedi:
—Yəni siz bu çalmağınızın təsirinə qarşı bu qədər biganəsiniz? Axı, hər gecə mən səhər yatandan sonra Cıdır düzündə tək-cə çaldığınız muğamları eşidirəm...

Sadıqcan dedi:
—Gecənin heylə gec vaxtı sizin mənim çaldığım muğamları eşitməyiniz mənim üçün həqiqətən xoşbəxtlikdir, xanım. Təşəkkür edirəm.

Gülsənubər eyni gərginliklə dedi:
—Təşəkkür lazım deyil. Mən özüm üçün qulaq asıram. Ancaq nə üçün siz heylə gecələrdə eyzən tək çalırırsınız? Axı siz həmişə Hacı Hüsünü müşayiət edirsiniz...

Sadıqcan dedi:

—Hacı Hüsü o qədər gözəl oxuyandır ki, mən onu müşayiət edəyəndə avazına o qədər aludə oluram ki, elə bil özüm də onun səsinin avazıyla, bu nisginiyə birləşib hey uzaqlara, xanım, anlaşılmaz, naməlum aləmlərə gedirəm...

Tarzən birdən-birə bikiyə bir halda susdu. Xəyalı o aləmlərəmi getdi?

Sonra çox mülayim və bir az da məlum ifadə ilə əlavə etdi:

—Bilirsiniz, xanım, arada mən özümə tək qalıb ancaq öz çalğımı dinləmək istəyirəm ki, görüm muğamın həkayə elədiyi sözsüz əhvalat nə üçün getdikcə bu qədər dərinləşir, xanım, bu qədər dərinlik ki, var harada qurtarır? Mən bunu dərk etmək istəyirəm! Hacı Hüsü Füzulinin qəzəllərinin dili ilə ürəyini boşaldır. Amma, mən çaldıqca nə qədər dərinə gedirəmsə, Allahın bizə vəhy elədiyi bu dərin iztirabların dilini başa düşə bilmirəm. Onun nəhayətinə çatmaq istəyirəm. Eh! Xanım, görünür insan iztirabının sonu yoxdur. Biz üzüqara bəndə bu sonu heç bir zaman görməyəcəyik. Başa düşürəm, nə üçün böyük Allahın vəhyi, bizə bəxş etdiyi istedad bizi, biz sənətkarları insan iztirabını, insan hicranını, nisgini daima, daha dərinədən, daha təsirli ifadə etməyə sövq edir. Biz heç bir zaman özümüzdən razı qalmırıq...

Bu cavan, bu yaraşlıq oğlanın belə bir dillə danışması, belə sözlər deməsi, elə bil ki, bu gənc xanımları birdən-birə bir sehrə salmışdı. Handan-hana Fatimə səsinə çıxartdı:

—Qağa, sən məsələn, Mirzə Hüseyn səgahı çalıb-oxuyanda bəyəm görmürsən ki, adamlar necə yerlərində quruyub qalırlar?

Tarzən dedi:

—Görürəm, o çəpikləri də eşidirəm, xanım... Amma...

—Nə amma?—deyə, Gülsənubər nəhayət ki, o sehrə aləmindən çıxıb hövsələsiz soruşdu.

—Amma, xanım, mənə elə gəlir ki, adamlar uşaq kimi aldanırlar. Mənim öz ürəyimi soyutmayan musiqi başqasını necə mütəəssir edə bilər?

—Siz bizi, öz dinləyicilərinizi təhqir edirsiniz, cənab tarzən.—deyə Xan qızı məzəmmətlə ona baxdı.—Bizə məlumdur ki, neçə vaxtdır siz tarın üzərində işləyib onu daha da mükəmməlləşdirmək istəyirsiniz. Zənnimcə buna da müvəffəq olmuşunuz. Məsələn, indiyə qədər tarı diz üstə qoyub çalırdılar, amma sizin kəşfinizdən sonra tar sinəyə qalxdı. Demək siz onu yerdən qaldıraraq ürəyinizə... qəlbinizə daha da yaxınlaşdırmısınız... (zarafatlı). Onun da insafı olsa gərək sizdən heç bir sirrini gizləməsin. İndi gərək o sizin hökmünüzdə olsun...

Fatimə:

—Məncə heç bir tarzən tarı Sadıqcan qağa qədər hakim deyil.

Sadıqcan:

—Yox, heylə deməyin, ustad tarzənlərimiz çoxdur...—Və sonra Gülsənubər xanıma müraciətlə:—Xeyir, xanım,—deyə tarzən səmimi etiraf cavab verdi:—Mən özüm özümü

təhqir olunmuş sanıram. Mənə elə gəlir ki, bizim ifamızda nə isə bir saxtılıq var ki, sadədil adamlara bu qədər xoş gəlir.

—Görürsünüzmü? Demək biz sadə adamlar ancaq “saxta” gözəlliyə malik işləri sevirik?

Tarzən dedi:

—Bağışlayın, xanım. Bəlkə “saxta” sözü sərt çıxdı. Mən “ürəyin dərinliklərindən gələn” demək istəyirdim. Məsələn, mənə elə gəlir ki, heç bir muğam məni təmin edəcək dərəcədə ürəyimin dərinliklərindən gəlmir. Bilirsiniz, xanım, hər dəfə muğam çalmağı məndə, məsələn, sizə qəribə görünən fikirlər oyadır.

Qız maraqla soruşdu:

—Məsələn, nə cür fikirlər?

—Məsələn, mənə elə gəlir ki, bütün canlılar kimi, cansızların da ruhu var, xanım. Onlar da nə isə hiss edirlər. Onların daxili fəaliyyəti də idarə olunur, nizama salınır. Məsələn, torpaq öz-özünə cansız bir şeydir. Ancaq necə olur ki, öz-özünə o boyda meşələr, bağlar yetirir? Niyə çiçəklərin hamısı bir rəngdə olmur? Niyə quşların, heyvanların erkəkləri dişilərindən gözəl olur?

Fatimə dedi:

—Doğrudan da qəşənglikdə xoruz hara, toyuq hara.

—Mənə elə gəlir ki,—deyə tarzən davam etdi,—milyon illərdən bəri yaşayıb gələn cansız cisimlərdə də vaxtı ilə onlarla uğraşan, məşğul olan insanların xatirələri, iztirabları, sevincləri yaşayır. Ona görə də mən tarın üzərində bu qədər əlləşirəm, bu qədər çalışıram ki, bu cansız görünən simlər şahidi olduqları insan iztirablarını daha dərinləndirən ifadə eyləyə bilsinlər... O aləm yenidən canlansın!

Gülsənubər soruşdu:

—O aləm sizin özünüzmə məlumdurmu?

Tarzən dedi:

—Mən o aləmi hiss edirəm. Mən ərz elədim ki, muğamın əvəzindəki nisgil, pərişanlıq, bəzən mehribanlıq, mərdanəlik atəşində sonsuzluq hiss edirəm. Ona görə də imkanım olduqca tək özümə çalışıram ki, görüm, mən o aləmi nə dərəcədə ifadə edirəm? Nəhayət, onun axırına çata bilirəmmi?

Fatimə təəccüblə dedi:

—Qağa, vallah mən başa düşə bilmirəm ki, sən nə istəyirsən? Çaldığın hər muğam bizə o qədər təsir etdiyi halda nə üçün özünə əzab verirsən ki, guya sən onun dərinliklərinə girə bilmirsən?

Gülsənubər sanki öz-özü ilə danışmış kimi yavaş səslə dedi:

—Görünür, tarzən çaldığı muğamın hekayə elədiyi əhvalatı olduğu kimi ifadə etdiyindən razı qalsaydı, o, “Sadıqcan” olmazdı.

Qız bu sözləri sanki bir teht içində dedi. Sanki, tarzənin zahiri gözəlliyi, onun bu müəmmalı daxili aləmi ilə birləşərək qızı eləcə sehrləmişdi. Qız özündə bu oğlana qarşı şiddətli bir məcburiyyət hiss edirdi və eyni zamanda da bu hiss onu hürküdürdü. Əlbəttə, Xan qızı Gülsənubər bu on səkkiz yaşında başqa yaraşığı, aristokrat oğlanları zahirən çox görmüşdü, lakin, onların heç biri onun əqli-səlimini bu qədər alt-üst eləməmişdi. Onu qərribə bir maqnit qüvvəsi ilə özünə tərəf çəkməmişdi. Qıza elə gəlirdi ki, o, bu saat nə isə ağilsız bir hərəkət edər, səfeh bir söz danışa bilər və o, Fatiməyə dedi:

—Gedək, gecdir.—Və onlar qalxıb çıxanda anlaşılmaz bir ürək çırpıntısı ilə tarzənə dedi:—Sağ olun!

Lakin, oğlanla əl tutuşmağa cəsarət eləmədi. Elə bil nədənsə qorxub çəkindi.

* * *

Onlar axşam olub çıraqlar yananda Xan qızıgilin imarətinə daxil oldular. Gülsənubər öz otağına çəkilib Fatimə ilə də heç nə danışmadan qapını örtüdü. O, tək qalmaq, o oğlan haqqında düşünmək istəyirdi. Əslində Xan qızının o tarzən barədə düşünülməli, aydın olmayan bir fikri yox idi. Lakin, bununla belə, o, özünü oğlandan qoparmaq, onun haqqında düşünməmək iqtidarında deyildi.

Qız oğlanın evli olması, uşaqları barədə düşünmürdü. Sanki, onların varlığı heç yadına da düşmürdü.

Qərribə bir halsızlıq içində, şam eləmədən yuxu onu tirmə divan üstündə aparmışdı. Və gecənin bir aləmi qız diksinərək yenə də Cıdır düzündə tarda çalınan o muğamı eşitdi. Və eşitdikcə, sanki muğamın min cürə izzətə ifadə eyləyən nidaları o oğlanın mükəddər üzü ilə birləşərək qızı da özü ilə birlikdə hara isə uzaqlara, anlaşılmaz nisgilli uzaqlara aparırdı. Və qız artıq heç nə düşünmədən qalxıb ipək örtüklü miz arxasına keçərək ona belə bir məktub yazdı:

“Əzizim Sadıqcan! Sənin əsil adın Sadıq olduğu halda, elə bil ki, xalq bu adı məhz mənə görə “Sadıqcan” deyər çağırır. Elə bil ki, Sadıq mənim öz canım olub... Mən sənin aləminə o qədər giriftar olmuşam ki, özümü səndən bir anlığa da olsa ayrı bir can, bir ruh kimi təsəvvür eləyə bilmirəm.

—Bu nədi?—deyə öz-özündən soruşuram,—Sevgidirmi? Məhəbbətdirmi? Məcnun eşqidir, nədi?—Ey Allah,—deyirəm,—mən Xan atamın yeganə qızıyam! Məni xilas elə, məni o oğlanın tilsimindən xilas elə!

Mən özümü tilsimə düşmüş kimi hiss edirəm. İndi bu sətirləri qorxudan titrəyə-titrəyə yazıram. Mən səni insanların fəvqündə dayanmış gözəllik, nəciblik timsalı, alicənab, anlaşılmaz bir məxluq kimi hiss edirəm. Mən dəli-zad deyiləm. Bəlkə sən yenidən zühur etmiş Həzrəti Yusifsən? Mən səni təklikdə görmək istəyirəm. Ancaq, cəsarət etmirəm. Rica edirəm, bu məktubu oxuyub mənə bir söz de. Bəlkə mən dəli olmuşam? Bəlkə gecənin bir aləmində Cıdır düzündə tək oturub çaldığın muğamlar məni sehləyib? Bilmirəm, heç nə bilmirəm!”

Xan qızı daha ayrı bir söz yazmayaraq, əynində çərkəz çuxa, belində gümüşqəbzəli balaca xəncər, ayaqlarında uzunboğaz çəkmə olan on beş yaşlı saray buyruqçusu Cəmili çağırıb, məktubu ona verərək dedi:

—Bu kağızı aparıb xəlvətcə tarzən Sadıqcana verərsən. Ancaq, heç kəs görməsin, ağzından söz qaçırsan öldürərəm.

Saray pəyi Cəmil cavan xanımın axırncı hədəsindən inciməyərək şən bir əhvalla məktubu alıb götürüldü.

Sonra qız biləyində ləl-cəvahirlə işlənmiş bilərzik, barmaqlarında brilyant üzüklər olan gözəl əllərini göyə qaldıraraq:

—Ey böyük Allah, ey hər sirmimizə vəqif olan, Ərhəmərrahimin Allahımız! əgər günah edirəmsə, mənə bağışla! Mənə kömək et! – pıçıldadı.

* * *

Cəmil tarzəni güdüb, o evlərinin darvazasına təkə yaxınlaşanda yüyürək qabağını kəsib ipək zərfdə olan məktubu ona verərək özündən bu sözləri də əlavə etdi:

—Bax, bu barədə ağzından bir kəlmə söz çıxmasın!

Sadıqcan ani təəccüblə məktubu alıb, nə isə demək istədi. Lakin, Cəmil döngəni burulub gözdən itdi. Sadıqcan məktuba ani bir nəzər salaraq cibinə qoyub darvazanı açaraq həyəətə daxil oldu. Səhər-səhər yuxudan yenidən qalxıb tabaq boyda açılmış qızılgüllərin arasında oynayan oğlanları səs-küylə yürüyüb gənc atalarının dizini qucaqladılar.

Sadıqcan iki yaşda balaca oğlunu qucağına alaraq balkona çıxdı. Cibindəki məktubun nə barədə olacağını təxmin edirdi. Başqa qızlardan belə məktublar almışdı. Ona görə, otaqlarında açmadı. Ona görə yox ki, arvadı soruşa bilərdi ki, “nə məktubdur?” Ona görə ki, yad qadının eşq məktubunu arvad-uşağın yanında oxumağı özünə rəva bilmədi. Səhər yeməyindən sonra dincəlmək üçün küləfirəngiyə qalxıb divanın üstündə uzanaraq zərfi açdı (yəqin ki, Xan qızı Gülsənubər tarzənin onun məktubunu belə qarşılığını bilsəydi çox sarsılırdı).

Və məktubu sakit halda oxudu. Sonra bir əlini gözünün üstünə qoyub xəyala getdi. Əlbəttə, Gülsənubər onunla tanış olmaq istəyən başqa qızların tayı deyildi.

—Düzdü,—deyə Kor Şeytan tarzənin ürəyinə girib dedi:—Gülsənubər hara, o qızlar hara!?. Gülsənubər Şuşa qalasında tək gözəldir. Avropa təhsili görmüş, şah sarayına layiq qızıdır! Sənin arvadın isə bozbaş bişirən sadələvh qadındı...

Söz bura çatanda tarzən sanki diksindi. Şeytanı qovmaq üçün arvadının səhər onun naharı üçün gətirdiyi Turşudan bir stəkan içdi. Sonra məktubu zərfi ilə birlikdə didik-didik eləyib “Üçmıx”dan əsib gələn yelə verdi və kəklikotu, yabanı nanə ətrilə dolu yel də onu—Gülsənubərin bu ilk məhəbbətini—bağçada açılmış tabaq boyda qızılgüllərin, mavi yasəmən çiçəklərinin üstünə səpələdi. Və günorta tarzən külafirəngidən düşüb evə çıxaraq arvadı və balaca uşaqlarıyla birlikdə Allahın verdiyindən nahar elədi.

* * *

İkinci gün idi ki, Gülsənubərin məktubuna cavab gəlmirdi. Və qız bir yerdə qərar tutub dayana bilmirdi. Otaqları, bağçanı bir-birinə vurub, qərsəz gəzib-dolaşır, heç kəslə, hətta istəklilə Freylina Fatimə ilə də bir kəlmə kəşib danışmırdı. Tarzənə məktub göndərdiyini də Fatiməyə demirdi. İki gecəydi ki, Cıdır düzündən tarzənin tarının səsi də gəlmirdi. Bu isə qızı lap dəli edirdi. Üçüncü gecənin bir ələmi Cıdır düzündə tarzənin çalmağa başladığı muğamın ilk nidaları eşidiləndə qız qeyri-iradi hövlək bir hərəkətlə qulaqlarını qapadı və bir-neçə saniyə bu cür keçirdiyi hissə ona bir əbədiyyət qədər uzun göründü. Sonra qulaqlarını açaraq gecə paltarında yarıqaranlıq bağçaya düşdü və güllərin arasına qoyulmuş kətilin üstündə oturub dinləməyə başladı. Qıza elə gəlirdi ki, bu muğamı çalan tamam yad bir adamdır və bu ya adam onun zavala gəlmiş nakam məhəbbətinin, nakam qəlbənin iztirablarını bu qədər nisgillə hekayə edir, ona bu qədər dərinləndən acıyır...

Və qız səhərə yaxın qeyri-şüari tələsik paltarını dəyişib saray əhlindən gizlin bağçanın Cıdır düzünə tərəf açılan qapısından çıxaraq sərt qayaların arasıyla qıvrıla-qıvrıla qalxan dar cığırla Cıdır düzünə doğru getməyə başladı. Yaxındakı fanarlar sönmüşdü. Şuşa qalası ulduzla dolu, ləkəsiz, nəhayətsiz göyün altında şirin yuxuda idi. O, heç nə görmürdü. Elə bil ki, bu qaranlıq, dolama cıdırlarla onu tarzənin çaldığı o muğamların nidaları, fəryadları çəkib aparırdı.

* * *

Tarzən birdən başını qaldırıb ulduzların işığında onu görəndə çalğını saxlayıb həyəcanla ayağa qalxdı. Musiqinin kəsilməsilə sanki birdən-birə qız da özünə gələrək yerində dayandı. Və elə bil ki, bütün vücuduna qəfil, yeni bir həyat qüvvəsi daxil oldu və məhz bu neçə saniyədə o, xalq arasında igidliyiylə məşhur olan Xan atasının qızı olduğunu xatırladı və sərt, amiranə bir səslə qışqırdı:
—Çall!..

Və bu dəfə qız tarzənə “siz” deyə yox, “sən” deyə müraciət etdi. Lakin, tarzən, sanki yerində quruyub qalaraq, çalmadı. O zaman Xan qızı, bu dəfə cəsarətlə ona yaxınlaşaraq, eyni amiranə səslə soruşdu:

—Nə üçün mənim məktubuma cavab vermədin? Yəni sənin nəzərində mən o qədər mənasız vücuda m?

Tarzən durduğu yerdə dayanmış halda dilə gəlib:

—Allah eləməsin, xanım!—dedi.—Mən adi bir tarzən, nə haqla sizin barənizdə o cür düşünə bilərəm.

Elə bil tarzənin bu nəzakətli mülayimliyi qızın ixtiyarını yenidən aldı. Və o, taqətsiz halda yaxındakı qaya parçasının üstündə əyləşərək öz-özü ilə danışmış kimi, pıçılıyla soruşdu:

—Mənim məktubum sənin ürəyinə zərrə qədər də təsir eləmədimi?

—Xanım!—deyə tarzən bir addım irəli atdı.—Sizin sözləriniz mənim üçün Allah vəhyi qədər əziz və müqəddəsdir. Ancaq, mən sizin gözəlliyinizə, hisslərinizə, açılmamış buta olan Gülsənubərə layiq olmayan, evli-uşaqlı bir kişi olduğum halda, sizin məktubunuza nə cavab verə bilərdim? Buna mənim nə haqqım var idi? Mən belə hörmətsizliyə necə cəsarət edə bilərdim? Yox, xanım, bu mümkün deyildi!

Qız birdən-birə, sanki canlanaraq aydın bir əhvalla soruşdu:

—Əgər evli olmasaydın, məni sevə bilərdin?

Tarzən dedi:

—Xanım, əgər mən subay olsaydım, yeddi canım olsaydı, yeddisini də sizin yolunuzda qurban verməyə hazır olardım! Mən bu sözləri sizi sakit eləmək üçün demirəm. Siz o qədər gözəl, o qədər təmiz, o qədər günahsız bir məxluqsunuz ki, mən “uf” demədən bunu edərdim. Ancaq, nə etməli ki, mənim bir canım var, onu da o iki körpə oğluma, onların sadə, köməksiz analarına vermişəm. Mən öz ixtiyarımda deyiləm!

Qəribədir, tarzənin bu səmimi ürək sözləri qızın getmiş ixtiyarını, həyat qüvvələrini onun özünə qaytardı. Və o təəccüblü bir açıq-saçıqlıqla dedi:

—Mən atamın tək cə övladıyam. Atamın bütün ləl-cəvahiri mənə qalıb. Gəl biz onların yarısını qoyaq sənin gənc arvadının-uşaqlarının yanında, qalanını özümüzə götürək hansı ölkəyə istəyirsən, gedək. Elə bir ölkəyə ki, bizi tapa bilməsinlər.

Tarzən bir neçə saniyə susaraq, uzaq baxışlarla qıza baxdı. Həqiqətən də müqəddəs elədiyi qızdan bu dərəcədə amansız sözlər eşitməyi onu bərk sarsıtmışdı.

—Xanım,—dedi,—neçə il bundan qabaq, mən subay olduğum zaman bizi İran şahının sarayına, böyük bir toyu aparmağa dəvət etmişdilər. Toy qurtarandan sonra əlahəzrət şah özü mənə təklif elədi ki, qalım şah sarayında, çalım. Mən əlahəzrətə dərin təşəkkür edərək dedim:—“Əlahəzrət, mən Qarabağsız çala bilmərəm, istəsəm də çala bilmərəm. Mənim canım ordadır.” İndi, xanım, mənim iki uşağım, qanuni arvadım da var.

Gülsənubər dərindən nəfəs alıb:

—Ürəyin də daşa dönüb.—Sonra, həqiqətən bir anlaşılmazlıq içində əlavə elədi:—Bəs necə olur ki, sən çaldığın muğamlarda o qədər nakam məhəbbət, o qədər nisgil, o qədər sonu görünməyən kədər ifadə eyləyə bilərsən?

Elə bu anda həmin sübh çağı Kirs dağlarında sərin bir yel əsdi. Tarzən başını qaldırıb göyə baxdı və Üçmıx dağının zirvəsi tuşundan qarqara, nazik bir buludun ilan kimi qıvrıla-qıvrıla onların başı üzərinə gəldiyini görüb, həyəcanla qıza dedi:

—Xanım, bərk fırtına olacaq, tez qaçın evinizə.—Sonra səməyə işarə ilə əlavə etdi:—O nazik, qara bulud həmişə fırtına gətirir.

Həqiqətən aləm birdən-birə qarqaranlıq oldu. Soyuq külək gücləndi, dalbadal göy gurultusu eşidildi. Xəzinə qayası tərəfdən şiddətli şaqqıltı ilə şimşək çaxdı.

—İldırım düşdü,—deyə tarzən səsləndi.—Gəlin tez düşək şəhərə. Sonra sizin üçün çətin olar.

—Qoy olsun!—deyə, Xan qızı sakitcə cavab verdi.—Mən istəyirəm mənə bu saat ildırım vursun.

Və birdən-birə göy şaqqıltısıyla elə şirə-boran yağış başladı ki, göz açmaq mümkün olmurdu. Üçmıx dağından gurultu ilə sellər axdı.

—Dayanmaq vaxtı deyil, xanım!—deyə tarzən sol əlində tarı, sağ əli ilə qızın qolundan yapışub onu qayaların arasıyla burula-burula şəhərə doğru enən dar cığırla üzə aşağı çəkdi.

Gülsənubər incəbel, zərif bir qız idi. Əynindəki nazik ipək donu şiddətli yağış çırpıb vücuduna yapışdırmışdı. Hücumla axan dağ seli onun ayaqlarını tez-tez yerdən üzüb, cığırın yanındakı qayalara çırpırdı.

—Yeriyə bilmirəm!—deyə qız yağışdan gözlərini açma bilməyərək qışqırdı.

Tarzən sol əlində tarını tutmuş olduğu halda, sağ əlini qızın belinə dolayaraq onu qaldırıb qoltuğuna vurdu. O, ucaboylu, çox qüvətli bir oğlan olsa da, bu daşlı cığırla üzə aşağı getməli idi. Arxadan qəzəblə gələn sel isə onun kürəyinə şiddətli zərbələr endirirdi. O, qızla bərabər üzə üstə selin altına yığılmamaqdan özünü güclə saxlayırdı. Qoltuğundakı qızdan səs çıxmaması onu qorxudurdu. Selin yuvarlayıb gətirdiyi daşlardan baş-gözünə dəymiş olardı. Tez-tez şimşək çaxıb bu dəhşətli fırtına zülmətini qılınc kimi parçalasa da, heç nə görmək olmurdu. Tarzən Gülsənubərgilin imarətqahı olan məhəlləyə doğru düz getməyini fəhmlə getməyini hiss edirdi. Və nəhayət o, qaranlıqda tək-tək əl fanarının orabura qaçdığını gördü. “Yəqin xanımı axtarırlar”—deyə düşündü. Və son gücünü toplayaraq addımlarını yeyinlətməyə cəhd etdi. Və birdən:

—Cəmil hey!—deyə Fatimənin həyəcanlı səsinə eşitdi.

—Axtarıram, axtarıram!—deyə Cəmil eyni təşvişlə bərkdən səsləndi.

Və tarzənin qoltuğundakı qızdan iniltiyə bənzər bir səs eşidildi:

—Fatimə!—deyə tarzən bərkdən qışqırdı.

Fatimə ilə Cəmil özlərini yağış döyə-döyə onlara yetirdilər.

Tarzən heç bir söz demədən:

—Tutun qızı!—deyə nə üçünsə acıqla səsləndi.

Fatimə ilə Cəmil hərəsi bir tərəfdən yapışaraq, xan qızını tarzənin qoltuğundan aldılar. Tarzən heç bir söz demədən çevrilib yağışın altında sürətlə uzaqlaşdı. Və o, evinə çatmamış Şuşa qalası öz möcüzəsini göstərdi. Dolu qarışıq yağış qəfil necə başlamışdısa, eləcə də birdən kəsdi. Göy üzünü örtən qapqara bulud sanki gözə görünməz nəhəng bir qılıncla parçalandı. Və parçalar sürətlə bir-birindən uzaqlaşdı. Gün doğub Şuşa qalasını tərəvətli, aydın bir nura qərç etdi. Və tarzən düşündü: “Elə bil ki, təbiət Xan qızını günahkar hərəkətinə görə tərbiyə etmək istəyirmiş.”

Tarzən Gülsənubər kimi gənc, subay qızın evli-uşaqly kişiyə eşq yetirməsini, hətta onu, ailəsini, uşaqlarını atıb getməyə təhrik etməsini dözülməz günah hesab edirdi. Və o, düşünürdü:—“Bu cür qəddar ürək sahibinin eşqi Leyli eşqi, Məcnun eşqi ola bilməz!”

Tarzən bu fikirlərlə evinə qalxıb əlvan xalılar döşənmiş böyük zala daxil olduqda, arvadı Mina xanımı, balaca oğlanlarını qorxu və həyəcan içində onun yolunu gözlədiklərini gördü.

Böyük oğlu Əsədulla gülümsəyərək soruşdu:

—Dədə, sel yaman axırdı?

—Yaman! deyə tarzən birdən-birə hiss etdiyi xoş əhvalla cavab verdi.

* * *

Başına yığılan saray xidmətçiləri və freylinası Fatimə Xan qızının islanmış paltarını dəyişib, çarpayıda uzandırandan sonra Gülsənubər nə üçünsə acıqlı ifadə ilə (elə bil ki, onlar nədə ilə taqşirkardılar) dedi:

—Ürəyim darıxdı, bir az hava almaq üçün Cıdır düzünə qalxmışdım. Qəfil fırtına başlayanda, mən də qaçmaq istəyəndə, yaxşı ki, tarzənə rast gəldim. O olmasaydı, yəqin ki, o tufandan salamat qurtara bilməyəcəkdim.

—Oy xanım, yaxşı ki, o oğlana rast gəlmisən,—deyə aşpaz qadın Xeyranisə dilləndi.—O cür tufandan salamat qurtarmağın möcüzədir.

—Yaxşı,—deyə qız dilləndi.—Gedin, mən yatmaq istəyirəm.

Gülsənubərin anası keçən il vəfat eləmişdi. Xan atası da Qarabağ kəndliləri üçün xaricdən gətirdiyi kənd təsərrüfatı alətlərini özü nəzərdən keçirmək üçün beş-altı gün bundan qabaq Cəbrayıl, sonra da Qarabulaq (Füzuli) rayonlarındakı kəndlərinə getmişdi.

Gülsənubər bir tərəfdən daşlara dəyib əzilmiş ayaqlarının ağrısından, digər tərəfdən isə əsəbilikdən yata bilmirdi. Bu tufandan sonra kor şeytan ürəyinə girib deyirdi: “Sən Xan qızısan! Qara camaat içindən çıxan o tarzən səni rədd edib təhqir etdi, sənin məhəbbətini alçaltdı. O, sənin ən ağır intiqamına layiqdir. Hamısı birdir. Sən onsuz yaşaya bilməyəcəksən, o səni sehləyib. Öldür özünü, özün də yaz qoy ki, atangil bilsin, sənin ölümünə səbəb onun eşqidir.”

Kor şeytanın bu sözləri ilə qıza qızdırma gəldi. Və o, üç gün huşsuz yatdı. Fransada təhsil alıb gəlmiş doktor müəyyən elədi ki, ona bərk soyuq dəyib. Doktorun ciddi-cəhdindən sonra dördüncü gecə onun huşu başına gəldi. Bu zaman həyatda eşitdiyi ilk səs tarzənin çaldığı “Çahargah” muğamı oldu. Kor şeytan onun ürəyinə girib dedi:—“Eşitdinmi, sən bu cür xəstə olduğun halda, o yenə də tar çalır.”

Lakin qız o muğamdan qulağını çəkə bilmədi. Və bu zaman Allahın xeyir xəbərlər carçısı həzrət Cəbrayıl onun ürəyinə daxil olub dedi: — Sən kor şeytanın sözünə qulaq asma! Onu qov! O səni Allaha düşmən eləmək istəyir. Tarzən özünü, illərdən bəri üstündə əlləşərək təkmilləşdirmək istədiyi tarını məhv olmaq təhlükəsi qarşısında qoyaraq, səni dəhşətli ölümdən xilas elədi! O gecənin xatirəsi səni yüz il yaşatmağa layiqdir.”

Və Gülsənubər ah çəkərək o muğamı dinləməyə davam etdi. Bu “Çahargah” muğamında sanki dəvə karvanı zınqrov səsləri altında uzaqlara, ayrı bir dünyaya, bəlkə də əbədiyyətə yol almışdı. Və qız özünün, o tarzənin də əbədiyyətə gedən o karvanla yol yoldaşı olduqlarını və bu yolda onları əbədi bir sükutun müşayiət elədiyini qəribə bir aydınlıqla hiss edirdi. Muğam axıb getdikcə, həzrət Cəbrayıl pıçıldayırdı: “Axı o gün Allah səninlə, o tarzənlə birlikdə, sənin məhəbbətini də xilas etdi.”

İndi “Çahargah” o məhəbbətinin də o karvanla birlikdə əbədiyyətə getdiyini təmkinlə, yüksək ruhla hekayə etdikcə, qız qəlbində ülvə bir rahatlıq hiss edirdi. Və qız onu da düşünürdü ki, yəqin tarzənin onu (qızı) o dəhşətli ölümdən xilas etməyi, onun (tarzənin) özünü də sevindirəcək. Bu düşüncə qızda bir sevincə, bir ruh yüksəkliyinə çevrildi. Tarzən həmişə xatırlayacaq ki, onu sevən qızı ölümdən xilas etdi.

Və səhər gənc doktor onu diqqətlə müayinə eləyib təhlükənin sovuşduğunu xəbər verdikdə, qız eyni sevincə dedi:

—Doktor mən sağalacağam! Axı o tarzən məni Allahın köməyi ilə ona görə xilas etməyib ki, təzədən ölüm. Ona görə xilas eləyib ki, yaşayım. Onun muğamlarında hekayə olunan kimi, əbədi yaşayım. Elə deyil?!

Gənc doktor qızın bu müəmmalı sözlərindən bir şey başa düşməyərək dedi:

—Əlbəttə, xanım!

Və qız sonralar, hər dəfə tarzənin çaldığı o muğamları dinlədikcə hiss edirdi ki, onun nakam məhəbbəti əbədiyyətə qovuşmuşdur. Və o muğamlar bu nakam məhəbbətin iztirablarını, ələmlərini tərənnüm edir. Onu da hiss edirdi ki, Böyük Allahın seçib, ülvi ruh bəxş elədiyi o tarzən özü də bu nakam məhəbbətin nisgili ilə mütəəssirdir...

28 may, 1996

Veb direktor: Betti Bleyer

Mətni yığdı: Səkinə İsgəndərova

Veb üçün hazırladı: Ülviyyə Məmmədova

AZERİ.org qoyuldu: dekabr, 2003-cü il